

Specialeskrivning på seks måneder

De nye specialeregler belyst ved erfaringer fra Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Henrik Jensen, professor (MSO), Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Hanne Nexø Jensen, lektor, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Henrik Jensen er professor (MSO), dr.scient.pol. ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Han er uddannet cand.scient.pol., cand.mag. og ph.d. Han har været studieleder fra 2006 til 2010 og er mangeårig specialevejleder. Hans primære forskningsområde er parlamentsforskning.

Hanne Nexø Jensen er lektor ved Institut for Statskundskab. Hun er uddannet cand.adm.pol., ph.d. Var i pædagogikum efter kandidateksamen. Har været studieleder i 5 år og har fungeret som generel specialevejleder, dvs. et bindeled mellem vejleder og studerende. Hun er mangeårig

specialevejleder og i gang med et projekt om specialevejledning. Forsker derudover i forandringer i og af offentlige organisationer i et kønsperspektiv.

Reviewet artikel

På baggrund af de nye regler om specialeskrivning på 6 måneder undersøger forfatterne konsekvenserne heraf på Institut for Statskundskab, KU, for at svare på følgende fire spørgsmål, som belyser væsentlige sider af forsøget på regulering af tidsforløbet for specialeskrivning: Hvordan er regelændringerne implementeret? Har regelændringerne haft en adfærdsregulerende effekt på de studerendes specialeskrivning? Har ændringerne påvirket specialekaraktererne? Og hvad mener specialeskriverne selv om de nye regler? Resultaterne af undersøgelsen viser at de studerende har ændret adfærd, og en langt større andel færdiggør deres speciale hurtigere. Ydermere er der ikke

tegn på, at det går ud over kvaliteten af specialerne, når det måles på karaktererne for de afleverede specialer. Det er altså muligt at skrive et godt statskundskabs speciale på et halvt år. Og tidsrammen på et halvt år til specialeskrivning ser ud til at have klangbund i de studerendes holdninger.

Indledning

Den 1. september 2007 trådte flere regelændringer på universitetsområdet i kraft, deriblandt regler om såkaldt bindende tidsbegrænsning for kandidatspecialer.¹ På Det Samfundsvidenskabelige Fakultet og andre dele af Københavns Universitet blev tidsfristen omsat til kontraktform, så studerende fik et kontraktbundet forsøg til specialeskrivning på 6 måneder med mulighed for to fortløbende forlængelser på hver 3 måneder. Ændringen af uddannelsesbekendtgørelsen havde hjemmel i en ændring af universitetsloven.²

I artiklen koncentrerer vi os om den centrale politiske målsætning hos partierne bag ændringerne: Ønsket om at forkorte specialeskrivningstiden og dermed studietiden.

På den baggrund søger vi svar på følgende fire spørgsmål, som belyser væsentlige sider af forsøget på regulering af tidsforløbet for specialeskrivning: Hvordan er regelændringerne implementeret? Har regelændringerne haft en adfærdsregulerende effekt på de studerendes specialeskrivning? Har ændringerne påvirket specialekaraktererne? Og hvad mener specialeskriverne selv om de nye regler?

Spørgsmålene er alene belyst ud fra erfaringer og data fra Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. Vi trækker også på den viden, vi som henholdsvis (tidligere) studieleder (HJ) og generel specialevejleder (HNJ) har fået ved arbejdet med indførelsen af de nye specialeskrivningsregler.

Foruden at se på implementeringssiden og karaktergivning lægger vi vægt på at belyse de studerendes adfærd og perspektiv under de nye regler. Af datamæs-

sige grunde afstår vi fra at belyse vejledningens og vejleders rolle.

Specialeskrivningens typiske kontekst

Når en studerende skriver speciale på universitetet sker det ikke i et tomrum. Den enkelte studerende har forud for specialeskrivningen gennemført minimum 4 ½ års studier og har derigennem opbygget en faglig viden og fået erfaring med læreprocesser. Studiet foregår inden for fastsatte regler i form af en studieordning, bekendtgørelser og universitetsloven. Dertil kommer lokalt truffene valg om antal vejledningstimer og set up omkring specialeskrivningen. Vejlederens kompetencer er opbygget gennem uddannelse og erfaring. De nævnte elementer udgør specialeskrivningens typiske forudsætninger. En væsentlig komponent i specialeprocessen er vejledning. Slutproduktet er det færdige speciale, der med de nye regler bør skrives inden for 6 måneder, til nød inden et år. Forudsætninger, proces og produkt kan udtrykkes i en model (figur 1), der er en tillem্পning af Biggs såkaldte 3P-model (om sammenhænge mellem undervisning og læring) til specialevejledning (Biggs, 2003, p. 19).³ Modellen illustrerer, at der er flere elementer i spil, end hvad der foregår i vejledningsrummet mellem specialeskriver og vejleder og også flere elementer, end vi kan tage op her. Men de elementer, vi fokuserer på i modellen, er kursiveret.

I litteratur og undersøgelser om specialevejledning bliver 'tid' oftest behandlet som diskrepansen mellem de studerendes forventninger om mere tid til vejledning, end vejlederne har til rådighed/yder (Harboe & von Müllen, 2006; Rienecker, Harboe, & Jørgensen, 2005, p. 191f). Et andet aspekt er forskelle mellem institutioners og enkeltvejlederes tidsrammer. En gennemgående anbefaling er her, at det institutionelt bliver fastlagt og synliggjort, hvor megen tid der maksimalt er til vejledning (Rienecker et al., 2005, p. 317f). Et tredje aspekt er, hvordan den tid, der er til rådighed til vejledning, bruges

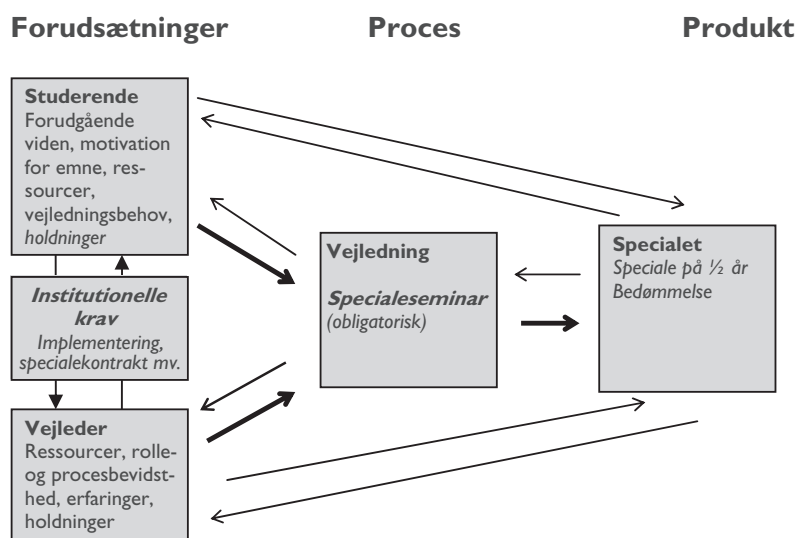
mest hensigtsmæssigt (Andersen & Jensen, 2007; Handal & Lauvås, 2006; Rienecker et al., 2005). Endelig er der pjecer mv. med planlægningsredskaber, som de studerende kan anvende, når de planlægger specialeprocessen og dermed skal tage højde for tidsfaktoren (Eriksson & Lilliesköld, 2007; Jørgensen, 2005). I en dansk sammenhæng mangler der viden om, hvordan 'tid' som faste afleveringsfrister for specialer virker.

Hvordan er de nye specialeregler blevet implementeret?

På Institut for Statskundskab, KU har specialeskrivningen institutionelt forud for indførelsen af de nye regler om speciale på seks måneder stået på tre ben: Et introduktionsmøde til specialeforløbet, individuel specialevejledning og et obligatorisk, kollektivt specialeseminar.

Introduktionsmødet for nye specialeskrivere afholdes i slutningen af hvert semester og retter sig mod det kommende semesters specialeskrivere. Formålet med mødet er at tydeliggøre rammerne for specialeskrivning og at fremtvinge tidlige specialeovervejelser hos de studerende. Institutet har en generel specialevejleder, som på VIP-siden står for administrationen af specialeskrivningen, herunder introduktionsmødet. På mødet får de kommende specialeskrivere typisk gennemgået formelle og uformelle regler og krav til specialet, overvejelser om kriterier for valg af vejleder og gode råd om specialeskrivning. Fokus er på, hvordan man kan skrive et godt speciale på et halvt år.

Den individuelle specialevejledning skal være på plads før semesterstart på den måde, at alle specialeskrivere skriftligt skal være tilmeldt en specialevejleder. Den generelle specialevejleder hjælper om nødvendigt med at finde en vejleder. Derudover har instituttet et netbaseret vejlederkatalog. Kataloget viser VIP'ernes faglige profil og inden for hvilke områder, den enkelte VIP'er tilbyder specialevejledning. Den studerende kontakter selv den potentielle vejleder. Skriver vejlederen under

Figur 1: Specialevejledningens typiske kontekst på statskundskab, KU (høj vide-reudvikling af Biggs 2003, p. 19). I artik-len er fokus på de kursiverede elementer.

på at vejlede, får studienævnet og studieadministrationen herefter kun substantiel information om selve vejledningsprocessen, hvis den enkelte specialeskriver følger instituttets opfordring om at evaluere vejledningsforløbet, når specialet bliver afleveret.

Specialeseminaret er obligatorisk. Alle specialestuderende skal deltage i og bestå specialeseminaret for at kunne aflevere specialet. Der er ligeledes tilmelding til specialeseminar før semesterstart. Det betyder, at en specialeskriver starter som del af et 'kuld' på omkring 80 studerende i det pågældende semester. De studerende bliver fordelt på tre hold afhængig af, hvilket fagområde, specialet ligger indenfor (Forvaltning, International politik eller Almen og sammenlignende statskundskab). Specialeseminarerne ledes af en VIP fra hvert af de tre fagområder. Grundstenene i specialeseminarerne er, at de studerende skal fremlægge udkast til dele af specialet og opponere på andres specialeoplæg. Det bliver typisk suppleret med metodeworkshops, oplæg af tidligere specialeskrivere, gode råd fra censorer og lignende.⁴

Ovenstående tre elementer har gennem årene været et stabilt koncept for specialeskrivning på Institut for Statskundskab, KU. Reglerne om specialeskrivning på seks måneder gav anledning til debat om konceptet blandt VIP'erne og i Studienævnet. Det blev besluttet så vidt muligt at holde fast i det eksisterende koncept for specialeskrivning og kun gennemføre beskedne tilpasninger.

Det maksimale *sidetal for specialer* blev ændret fra 100 til 80 normalsider for individuelle skribenter og tilsvarende reduceret for grupper på to og tre studerende. Den vigtigste begrundelse herfor var, at 80 sider var mere passende, fordi flere VIP'er tilkendegav, at for mange specialestuderende skrev op til grænsen på 100 sider, hvor specialet i de fleste tilfælde ville have vundet ved at være væsentlig kortere.

Det blev overvejet, om der skulle være *individuelle eller kollektive tidsfrister for kontraktindgåelse*. Specialeseminaret og den tilhørende praksis med at starte specialeskrivning i kuld én gang hvert semester blev fastholdt. Alle studerende i et semester indgår altså kontrakt på samme dato i starten af et semester og har samme afleveringsfrister. Begrundelserne for fælles tidsfrister var blandt andet, at det dermed ikke blot i princippet, men også i praksis blev understreget, at specialeskrivning tager ét semester. Herudover var vurderingen i studieadministrationen, at den betragtelige administrative merbelastning, som de nye regler afstedkom, bedst kunne administreres ved ikke at have individuelle afleveringsfrister, men en fælles tidsrytme.

Der blev udformet en *specialekontrakt* ud over den eksisterende tilmeldingsblanket til specialeseminar og vejleder. I specialekontrakten er der spørgsmål til specialets byggesten så som problemfelt, problemstilling, metode, teori, datagrundlag, disposition og tidsplan. Spørgsmålene skal være med til at sikre, at den specia-

lestuderende tidligt i forløbet overvejer, hvad specialet kan indeholde, og hvordan processen kan forløbe.

Kontraktordningen rejste også andre spørgsmål. Tidligere havde *omfanget af den individuelle vejledning* været en sag mellem specialeskriveren og vejlederen uden synlige normer herom. Men den kontraktlige formalisering kaldte blandt andet på en eksplicitering af, hvor megen vejledning den studerende havde krav på. Det blev derfor knæsat i studieordningen, at der blev afsat omkring 25 timer, inklusiv forberedelse, til vejledning.

Problematikken om '*skuffeskrivning*' blev også vendt med VIP'erne. Ville de studerende begynde at skrive på et specialeudkast for derefter at dukke op med udkastet og indgå kontrakt, så specialet formelt var skrevet på et halvt år? Og ville alle VIP'er tage tidsfristen på et halvt år alvorligt i lyset af, at et af argumenterne mod de nye regler var, at specialeskrivning på et halvt år ikke gav tid til fordybelse? Udgangspunktet var imidlertid klart nok: Ingen kontrakt – ingen vejledning.

Endelig blev *specialeseminarets status som obligatorisk* taget op til fornyet overvejelse. Enkelte studerende argumenterede for, at det ikke skulle være obligatorisk, da det vanskeliggjorde ophold i udlandet. Argumentet for at fastholde pligten til at deltage var, at specialeseminaret understøtter den enkelte studerendes skriveproces gennem deadlines og diskussion af fælles problemer, og giver de studerende mulighed for at få et netværk af medstuderende og dermed undgå faglig isolation.⁵

De nye specialeregler blev implementeret med de fornødne studieordningsændringer og tilhørende accept fra studienævnet og uden de store ændringer i instituttets eksisterende koncept for specialeskrivning. Væsentligste ændringer var tidsrammen for specialeskrivning på et halvt år til første forsøg og kravet om udformningen af en kontrakt som betingelse for vejledning.

Har de studerende ændret adfærd?

På Institut for Statskundskab har den grundlæggende holdning hos skiftende studieledere været, at man sagtens kan skrive et godt speciale på et halvt år, hvis vilkårene og viljen er til stede. I praksis har synspunktet imidlertid ikke haft helt lette vilkår blandt alle VIP'er og studerende. Og det har været undtagelsen, at studerende skrev speciale på et halvt år.

Er specialeskriverne så blevet hurtigere? Det er sparsomt med systematisk statistik for, hvor lang tid studerende har brugt på specialeskrivningen, før de nye regler trådte i kraft i september 2007. Institut for Statskundskab, KU har tal fra 1999, 2003/04 og 2005 (se tabel 1). Efter introduktionen af de nye regler er der tal tilbage fra forårssemesteret 2008, hvor specialekontrakterne for første gang blev implementeret.⁶ Uanset at tallene for 'før og efter' den 1. september 2007 ikke er helt sammenlignelige, er forskellen iøjefaldende: Efter indførelsen af specialekontrakter steg antallet af studerende, der

	1999	2003/04	2005	F2008	E2008	F2009	E2009
Max 6 mdr.	5	6	7	58	63	44	50
7-9 mdr.	–	–	26	82	84	78	77
10-12 mdr.	35	38	49	90	95	92	94
13-18 mdr.	69	62	76	98	97	98	
19-24 mdr.	82	73	86		100		
2-3 år	95	90	93				
Over 3 år	100	100	100				
Antal studerende			137	71	84	95	84

Tabel 1. Kumulerede procentuelle andele af forskellige 'kuld' af færdige specialeskrivere fordelt efter stigende antal måneder for specialeskrivningsperioden. Forskellige opgørelsesmåder, se teksten.

skrev speciale på et halvt år, markant fra ca. 5-7 procent i 2005 og årene forud til 58 og 63 procent for de to første kuld på kontrakt, dvs. specialeskriverne fra henholdsvis forårs- og efterårssemestrene 2008 (jf. tabel 1). Eller med andre ord (jf. anden række i tabel 1): Efter at de nye regler er indført, afleverede omkring fire ud af fem specialeskrivere speciale inden for 9 måneder. Tidligere ville der være gået 19-24 måneder, før fire ud af fem fik afleveret det færdige speciale (jf. femte række i tabel 1).⁷ Det fremgår imidlertid også af tabellens sidste to kolonner, at færre i kuldene fra 2009 har afleveret speciale efter seks måneder end dem, der startede i 2008. En mulig forklaring er, at vanskelighederne ved at få job gør det mere attraktivt at beholde et studentjob og en status som studerende.

Samlet set viser tallene for 'før og efter', at specialkontrakter ser ud til at have haft en meget markant indflydelse på de studerendes adfærd i retning af at få dem til at skrive specialet på et halvt år, eller højst ni måneder, og dermed for størstepartens vedkommende langt hurtigere end tidligere. Specialeskrivningstiden er dog også påvirkelig af udefra kommende forhold så som muligheden for at få job, SU, børn, sygdom og lignende.

Er specialerne blevet dårligere?

Hvis man anvender karakterer som den mindst misvisende indikator på kvalitet, bliver det principielt muligt på et kvantitativt grundlag at undersøge, om kvaliteten af specialer er faldet efter indførelsen af de nye specialeregler. Der er dog det problem, at karakterskalaen også blev ændret fra 13-skalaen til 7-trinsskalaen samtidig med de nye specialeregler indtog. Ændringen fra 13- til 7-trinsskalaen var ikke kun en ren kvantitativ ændring, men også en kvalitativt anden måde at give karakterer på bl.a. med indførelsen af målbeskrivelser og fokusering på faglige mangler som bedømmelsesgrundlag. Der er derfor ikke direkte ækvivalens mellem de to skalaer. Men i mangel af bedre sammenlignes specialekarakterer afgivet efter de to skalaer i det føl-

gende ved at omregne 13-skalaen til 7-trinsskalaen for at se, om man kan spore effekter i karaktergivningen som konsekvens af de nye specialeregler.

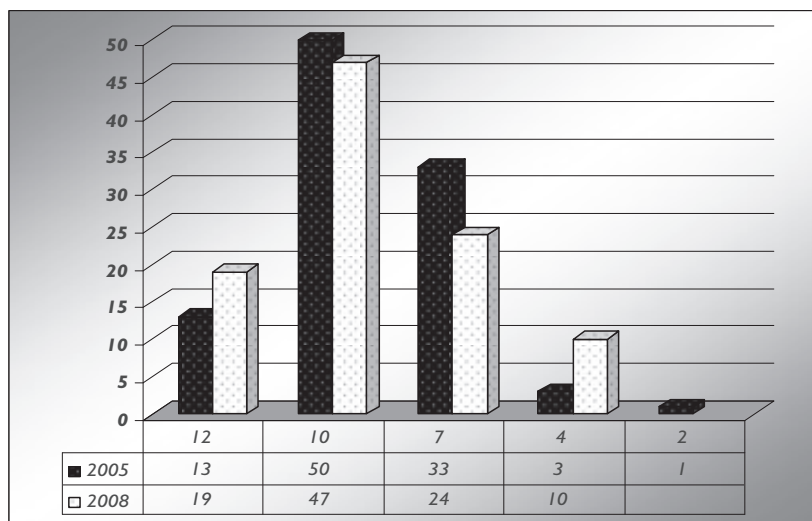
Vi har kun sammenlignelige tal fra de studerende, der uanset den anvendte specialeskrivningstid afleverede speciale i 2005 (137 i alt) og som blev bedømt efter 13-skalaen. Karaktererne fra denne gruppe er omregnet til 7-trinsskalaen. Figur 2 viser, at andelen af studerende, der fik '12' (dvs. 11 eller 13) eller 10 i 2005 (i alt 63 pct.) stort set er den samme som den andel blandt dem, der afleverede speciale efter et halvt år med start i foråret 2008 (i alt 66 pct.). I 2005 var der ni studerende, der skrev speciale på seks måneder. De fik i gennemsnit 10. Så blandt specialeskriverne fra foråret 2008 er der med andre ord flere, der har fået topkarakteren 12.

Det fremgår endvidere, at en lidt større del af specialerne fra 2008 har fået bedømmelser i den lavere ende af 7-trinsskalaen (4-tal). Måske er det forventeligt i og med, at presset for at aflevere er større. Det rokker imidlertid ikke ved, at andelen af specialer med høje karakterer er uændret.

Hvordan ser de studerende selv på de nye specialeregler?

De studerendes holdningsmæssige reaktion på de nye regler og på instituttets koncept for specialeskrivning er søgt indfanget gennem en spørgeskemaundersøgelse indeholdende ti spørgsmål. Svaremønstrene, der baserer sig på 'kuldene' fra foråret 2008 og foråret 2009, er gengivet i tabel 2. Det er kun studerende, der afleverede speciale i første forsøg, der har svaret. Resultaterne er derfor ikke nødvendigvis repræsentative for den gruppe, der afleverede i andet eller tredje forsøg.⁸ De specialestudierende udfyldte spørgeskemaet, mens deres speciale blev registreret i studieadministrationen. Herefter lagde de besvarelsen sammenfoldet i en lukket boks for at sikre anonymiteten. Af de 41, som afleverede i første forsøg i foråret 2008, valgte 38 at besvare spørgsmålene, så svarprocenten er 93. I foråret 2009 er svarprocenten 90, idet 37 ud af 41 besvarede spørgsmålene.

Figur 2. Karakterfordeling for specialer i 2005 og 2008 (ny skala) i procent.

Kolonnerne i tabel 2 viser de procentuelle forskelle mellem på den ene side dem, som erklærer sig helt eller delvis enige i den relevante påstand, og på den anden side dem, som erklærer sig helt eller delvis uenige i den samme påstand.⁹ Er alle helt eller delvis enige i en påstand, bliver tallet +100. Erklærer alle sig helt eller delvis uenige i påstanden, bliver tallet tilsvarende -100. Tallet 0 og værdier lige der omkring dækker over en holdningsmæssig tvedeling blandt respondenterne.

Ser man først på de spørgsmål, som knytter sig til de nye regler for specialeskrivning, er 6-månedersfristen gået næsten rent ind hos denne gruppe. Procentdifferencer på 95 og 97 demonstrerer enighed om, at det er godt med en tidsfrist. Og svarfordelingen på spørgsmålet om manglende tid til fordybelse indikerer tillige, at tidsfristen på 6 måneder i langt de fleste af de

studerendes øjne ikke bliver opfattet som et problem i forhold til muligheden for fordybelse. Der ser heller ikke ud til at være grund til stærk bekymring, hvad angår spørgsmålet om 'skuffeskrivning'. Svarfordelingen peger her på, at kun en beskedent gruppe af studerende begyndte at skrive på specialet, før kontrakten blev indgået og vejledningen startede. Og kun meget få studerende har oplevet, at deres vejleder ikke har taget tidsfristen alvorligt. Endvidere er der tilslutning hos et flertal af studerende til en længde for specialer på 80 sider, mens et mere beskedent flertal har et positivt syn på de spørgsmål i kontrakten, som skal hjælpe de studerendes specialeovervejelser på vej.

Herudover kan man hæfte sig ved den brede opbakning til et introduktionsmøde for kommende speciale-skrivere, lige som der er et positivt syn på specialese-

	F 2008 (N= 38)	F 2009 (N= 37)
1. Det er godt, at der er indført en tidsfrist for specialet	95	97
2. 6-måneders fristen giver ingen tid til fordybelse	- 76	- 76
3. Jeg begyndte faktisk at skrive speciale, før jeg meldte mig til specialeseminaret og underskrev kontrakten	- 58	- 49
4. Min vejleder har været opmærksom på 6-måneders fristen	76	78
5. 80 normalsider er passende længde for et speciale	58	65
6. Spørgsmålene i specialekontraktens bilag om problemstilling mv. har fremtvunget vigtige specialeovervejelser tidligt i processen	47	27
7. Det er godt med en introdag for specialeskrivning semestret før	87	62
8. Specialeseminaret har kvalificeret mig til specialeprocessen	66	43
9. Fristerne for specialeseminar og kontraktindgåelse bør være ens	34	0
10. Forventningerne til specialet er skruet op i et urealistisk leje	8	14

Tabel 2. Holdninger til forskellige påstande om de nye specialeregler mv. hos specialeskrivere fra foråret 2008 og foråret 2009, der afleverede i første forsøg. Procentdifferencer (andel helt/delvis enige ÷ helt/delvis uenige).

